

№3(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 576 sahifa,
2-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek oilalarida ona-bola munosabatlari va ularning oilaviy emotsional muhitni shakllantirishdagi ahamiyati.....	18
<i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>	
O'quvchi yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	22
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Raqamli muhit ta'sirida bolalar psixikasidagi transformatsiya jarayonlari.....	30
<i>Abdullayeva Sh. H.</i>	
Turli yosh davrlaridagi shaxslarda o'zini o'zi faollashtirish xususiyatlarining tafovutlanishi	33
<i>Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li</i>	
Bolalarni maktab ta'limiga intellektual tayyorlash va vitagen tajribasini rivojlantirishga metodik yondashuvlar.....	37
<i>Abdullayeva Feruza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni steam asosida o'qitishning interfaol metodlari	42
<i>Aliqarshiyeva Durdona Sharofiddin qizi</i>	
O'simliklar guruhlari mavzusini o'quvchilarga tushuntirishda interfaol metod va vositalardan foydalanishning samaradorligi.....	49
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi shaxsda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari	55
<i>Jo'rayev Avazbek Umar o'g'li</i>	
Matematika o'qitish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy kompetentligini shakllantirish	59
<i>Kalandarova Maxliyo Aslonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik madaniyatini rivojlantirishda raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish.....	63
<i>Kamalova Dilrom Olimjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirish – kelajak avlod kamolotiga qaratilgan strategik islohot.....	68
<i>Kamolova Gavhar Akbarovna</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	71
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatrovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Insult bilan xastalangan bemorlarda nutq buzilishlari korreksiyasiga yondashuvlar	74
<i>Maxkamova Laylo Majidovna</i>	
Milliy ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirishning strategik modeli	77
<i>Mengliqulova Maftuna Abdullayevna</i>	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va uning shaxs psixikasiga deterministik ta'siri	82
<i>Nishonova Oydinoy Mashrabjon qizi</i>	
Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	86
<i>Sariyeva E'tibor Matchanboyevna, Urazbayeva Sabohat Ortiqbayevna, Yuldasheva Gavxaroy O'rinboy qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishning bugungi holati: muammo va imkoniyatlari	90
<i>Suyarov Xurshid Baxriddinovich</i>	
Tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	95
<i>Toshpo'latova Guldona Tulqin qizi</i>	
Kreativ yondashuvni shakllantirishda o'qituvchining innovatsion faoliyatini shakllantirish metodikasi	98
<i>Usarova Marg'uba Nazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ nutq malakasini rivojlantirishning metodologik asoslari.....	102
<i>Vaisova Yodgora Sardorbek qizi</i>	
Destruktiv oilalarda shaxslararo munosabat psixologiyasi	106
<i>Sharafutdinova Xadichaxon Gulyamutdinovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
O'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini aniqlash mezonlarining pedagogik va raqamli diagnostik asoslari	114
<i>Xalknazarova Aysuliw Maxsetbaevna</i>	
Klinik integratsiya asosida farmakologiya fanini o'qitish modelini ishlab chiqish	118
<i>Xasanboyeva Nafisaxon Abdullojonovna</i>	
Yurak glikozidlaridan zaharlanishni oldini olishni o'qitishning metodik-pedagogik asoslari	121
<i>Xoliqova Oyistaxon Yuldashevna</i>	
Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning universal va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	125
<i>Xurramov Anvar Jumanazarovich</i>	
Studying the Role of Magic Numbers and Nucleon Shells in Nuclear Structure	129
<i>Yakubova Shoxidaxon Qodirovna, Dehqonova Ohista Qosimjonovna</i>	
Методика адаптивного физического воспитания молодежи с интеллектуальными нарушениями посредством специализированных гимнастических упражнений	133
<i>Аслонова Гуллола Акрам кизи</i>	
Понятие эмоционально-оценочной лексики	137
<i>Каримбаев Ниятбай Шарипович, Усенова Гульзира Женгисбай кызы</i>	
Изучение русского языка с использованием цифровых платформ: потребности, проблемы и решения	140
<i>Умарова Дильфуза Маматкуловна</i>	
Инклюзивное образование в Республике Узбекистан: сравнение с мировым опытом	144
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммадовна</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonida empatiya va rahm-shafqatning pedagogik ahamiyati	148
<i>Olimova Sarvara Sobitxon qizi</i>	
Bo'lajak defektologlarni oila bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	152
<i>M. B. Muxtorova</i>	
Maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bor bolalarni talaffuzga o'rgatish metodlari	156
<i>Bo'ronova Suksoraxon Behzodjon qizi</i>	
The Role of Identity, Motivation, and Investment in Teaching English at School (Experimental Study)	160
<i>Shahobova Sitara Baxromovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonining zamonaviy ta'lim paradigmasiga mos pedagogik modeli	166
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida tikuvchilik va dizayn ta'limida innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida talabalar kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	169
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatishning interaktiv metodlari	172
<i>Kosimova Gullola Mullajonovna</i>	
Iqtisodiy ixtisoslik talabalari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodologik asoslarini takomillashtirish: rus tili fanini o'qitishda	176
<i>Nuraliyeva Maftuna G'ulomovna</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari	182
<i>Xidirova Nodira Abduganiyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda pedagogning kompetensiyasi	185
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Frazeologik birliklar identifikatsiyasi	188
<i>Omadjon Azamov Burxonovich</i>	

O'smirlik davrida empatiya rivojlanishiga ijtimoiy tarmoqlar va virtual muloqotning ta'siri	192
<i>Qodirova Zebuniso Malikovna</i>	
Pedagogical Mechanisms for Enhancing the Competitiveness of Higher Education Services in the Context of Socio-Economic Globalization	197
<i>Babayeva Lola Ibragimovna</i>	
Integrativ yondashuv asosida talaba qizlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirishning dolzarbligi	202
<i>M. X. To'xtamisheva</i>	
Murakkab nuqsonli bolalarni umumta'lim maktablariga tayyorlash jarayonida logopedning kommunikativ malakasini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	207
<i>Abdubokiyeva Adiba Baxodir qizi</i>	
Oliy ta'limda mustaqil ta'lim mazmunini kognitiv kompetensiyalarga yo'naltirib tashkil etish	211
<i>Adashova Guljaxon Muxammadjonovna</i>	
STEAM yondashuvi asosida tayyorlov guruh bolalarining bilish faoliyatini faollashtirishning samarali yo'llari	215
<i>G. B. Maxmudova</i>	
Bo'lajak oligofreno-pedagoglarning kompetentlik faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	219
<i>Jumaboyev Nurillo Xayrullo o'g'li</i>	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish	223
<i>Jumanazarova G. U.</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda duduqlanishni o'yin asosida bartaraf etish texnologiyalari	227
<i>Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Mamatqulova Sarbarxon Axmadjon qizi</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	230
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Sharq va G'arb mutafakkirlari merosida shaxs tarbiyasi masalalari	233
<i>Mirabzalova Zaxro Shuhrat qizi</i>	
Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil qilish	238
<i>Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi</i>	
Формирование интеллектуальных умений детей старшего дошкольного возраста в условиях цифровой образовательной среды	242
<i>Скрыльников Юрий Степанович</i>	
Динамика становления профессионально значимых личностных качеств будущих педагогов.....	246
<i>Тиллашайхова Хосият Азаматовна</i>	
Hamid Olimjon ijodining shakllanishidagi manbalar va ijodiy omillar.....	250
<i>U. A. Jumanazarov</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari moslashuvining psixologik yondashuvi	254
<i>G. R. Ibragimova, Abdulkarimova Dilfuza</i>	
Tarixiy obidalar asosida tasviriy san'at talabalari ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	258
<i>Qurvanboyeva Diyora Muzaffar qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sotsial intellekt va shaxslilik kamolotning o'zaro bog'liqligi	262
<i>Avlayev Orif Umirovich</i>	
AR texnologiyasi asosida kompyuter arxitekturasini o'qitishni takomillashtirishning pedagogik asoslari....	267
<i>Saidkarimxonova Dilnozaxon Saidazizxon qizi</i>	
Sun'iy intellektning ixtisoslashgan ta'lim muassasalari bitiruvchilarini tayyorlash sifatini oshirishdagi o'rni	273
<i>Ubbiyev Alisher Tairovich</i>	
Inklyuziv ta'lim bo'yicha respublikada olib borilayotgan faoliyat	277
<i>Sattorova Mohira Aminqulovna</i>	
Tasviriy faoliyat jarayonida maktabgacha tayyorlov guruh bolalarida emotsional intellektni shakllantirish .	281
<i>Namzabayeva Lola Zakirovna, Malikova Umida Nurliboy qizi</i>	
Sport maktablarida 12–14 yoshli gandalbolchilarda to'pni ilish va uzatish texnikasini takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish	285
<i>Ismatullayeva Fotima Rustam qizi</i>	

Методология изучения этнопсихологических аспектов понимания долга перед родителями: цели, задачи и гипотезы исследования	289
Эргашев П. С., Азимова Х. А.	
Uzluksiz ta'lim tizimida metakompetensiyalarni rivojlantirish strategiyalari va ularning tasnifi	292
Xurramov Anvar Jumanazarovich	
Fundirlash konsepsiyasi – kelajak pedagoglarining asosiy poydevori	296
G'oyimov Umar Eshmurodovich	
Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan metodik ta'minotning hozirgi holati: tahliliy o'rganish	301
Xujamkulova Nafisa Ruzikulovna	
Pedagogik metod: intellekt xaritalar yordamida lazerlarning amaliyotda qo'llanilish sohalarini vizuallashtirish	307
Olimjonova Nigina Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarida rivojlanish markazlarini tashkil etish	312
G. R. Ibragimova, Normamatova Rayhona Alisher qizi	
Pedagogik o'yinlar va interaktiv faoliyatlarning ta'lim jarayonidagi o'rni	317
Qodirova Sevara Shuxratovna	
Shaxs psixikasi rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	325
Boboyeva Maxsuda Ataxonovna, Rajapboyeva Ozoda Shuxrat qizi, Karimova Malohat O'rinboy qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning sifat samaradorligi	329
Hasanova Dilnora Rustam qizi, Ehnazarov Jo'raqul	
Integratsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini shakllantirishning metodik tizimi	333
Boynazarova Munajat	
O'yin faoliyati orqali kasbga yo'naltirish mexanizmlari	337
Allaberdiyeva Kumri Xamrayevna, Toshmurodova Marjona	
Модель методического сопровождения педагогов доо в развитии математической грамотности и логического мышления старших дошкольников на основе игровых технологий	340
Гаухар Джанпеисова	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining baholash malakasini rivojlantirish muammolari va imkoniyatlari	347
Majidova Hilola Eshquvat qizi	
Формирование коммуникативной компетенции студентов на занятиях узбекского и иностранных языков: интегративный подход	351
Турланова Сауле Дадажановна	
Ta'lim jarayonida digital storytelling metodidan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy yozuv kompetensiyasini shakllantirish	357
Maxsetova Zuxra Torebayevna	
Futbol mashg'ulotlarida kreativ yondashuvlarni qo'llash amaliyoti	361
Karimov Odiljon Baxadirovich	
Oliy ta'limda talabalarining kreativligini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari (amaliy matematika yo'nalishi misolida)	364
Samatova Munira Dilshod qizi	
Подготовка к школе как условие развития коммуникативных умений у детей дошкольного возраста с тяжёлыми нарушениями речи	368
Ахмедова З. М., Абдурахмонова М. А.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini rivojlantiruvchi ta'limni amalga oshirishga talaba motivatsiyaviy-qadriyatli munosabatlari tizimi shakllanganligi darajalari va ularning sifatiy tavsifi	373
Ergasheva Matluba Burxonovna	
Ritmik va ijodiy gimnastika mashqlari orqali bolalarda estetik didni shakllantirish metodlari	378
Kamchiyev Salimberdi Xudayberdiyevich	

Interaktiv ta'lim platformalari asosida informatika va axborot texnologiyalari faniga oid kompetensiyalarni rivojlantirish samaradorligi.....	382
Karimov Feruz Raimovich	
Koxlear implantli bolalar og'zaki nutqini shakllantirishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar	386
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining media savodxonligini oshirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari.....	389
Masharibova Lobar Rayimberganovna	
Duduqlanuvchi bolalarda verbal muloqot ko'nikmalarini o'yin texnologiyalari asosida rivojlantirish.....	393
Mirtoyeva Shohruza Ibjohimjon qizi	
Maktab voleybol sport to'garaklari mashg'ulotlarida harakatli o'yinlardan foydalanish	396
Ortug'mat Jumanov, Zarina Abdusattarova	
Talabalar mustaqil ta'limini samarali tashkil etish omillari va mexanizmlari.....	400
Raxmatova Nargiza Dolibayevna	
Bola nutqining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi salbiy va ijobiy muhit omillari. XXI asr taraqqiyotida nutq faoliyatining shakllanishi.....	403
Ro'ziyeva Nozimaxon Oybek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining ijodkorligini ijtimoiy-pedagogik faoliyatda rivojlantirish texnologiyasi.....	406
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Butayeva Gavhar Xudoyorovna	
Fan va tabiatni tanishtirish orqali maktabgacha katta yoshdagi bolalarni rivojlantirish usullari	410
Sh. T. Musulmonova	
15-17 yoshgacha bo'lgan kurashchilarni yillik yuklamalarini taqsimlash	413
Qirgiboyev Shaxbozbek Aslidin o'gli, Xamidjonov Muhammadbobir Ulug'bek o'gli	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	416
Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	419
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni shaxsiy rivojlantirish.....	422
Turdiyeva Raxima Kurbanovna	
Matnli topshiriqlar vositasida ona tili darslarida o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish	426
Yulbarsov Ochilbek Obidjon o'g'li, Isayeva Gulnur Shakirjanovna	
Методы исследования сенсомоторных эффектов и внимания у детей дошкольного возраста.....	432
Г. С. Алиходжаева	
Роль театрализованной деятельности в формировании представлений о родине у дошкольников .	436
Г. С. Алиходжаева, У. О. Мамадалиева	
Логическое мышление детей 5–7 лет в вариативном дошкольном образовании: нормативные основания и концептуальная модель	440
Г. Э. Джанпеисова, В. В. Горбунова, Э. З. Убайдуллаева	
O'qitishning maqsad va vazifalarini talabalarning bo'lajak pedagogik faoliyatini modellashtirish sifatida ...	444
Murodova Umida Dilmurodovna	
Развитие прагматической компетенции аудирования с помощью инновационных технологий в обучении немецкому языку	449
Саидова Махсудахон Аббасовна	
Развитие профессиональной подготовки будущих воспитателей в системе высшего педагогического образования.....	452
Собирова Пошшаой Эркин кизи	
Современные педагогические концепции и структурные элементы игровых технологий.....	455
Хафизова Машхура Аминовна	
Davolanish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarga tibbiy-psixologik yondashuvlar	458
Po'latxo'jayeva Malika Rustamovna	
Equal Voice in the Classroom: A Gender-Based Approach	463
Gafurova Nodira Ravshanovna	

Matematik tafakkur kompetensiyalarini rivojlantirishda singapur ta'lim modelining innovatsion pedagogik yondashuvlari.....	468
<i>Sanobar Ibragimovna Kenjayeva</i>	
Boshlang'ich sinf mikrodars ishlanmasining texnologik xaritasini yaratish usullari.....	475
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	479
<i>Sodiqova Gulbahor G'ofurjon qizi, Abduvohidova Rayhona Nuriddin qizi</i>	
6–7 yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda mantiqiy fikrlashga o'rgatishning ahamiyati	484
<i>Sultonova Sitara Zarif qizi</i>	
Debat texnologiyalari va akademik yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish.....	488
<i>Gulamov Shavkat Maxmudovich</i>	
Kognitiv yuk nazariyasi asosida boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'quv jarayonini optimallashtirish	492
<i>G'ulomova Moxinur Inomjon qizi</i>	
Muloqot madaniyati va liderlik ko'nikmalarining shakllanishidagi psixologik-pedagogik omillar	497
<i>Putatova Odinaxon Xamidovna</i>	
Tarbiyaviy ishlarni tashkil etish pedagogik muammo sifatida	501
<i>Qulmatova Xurshida Abdurahmonovna</i>	
O'quvchilarga algebrani o'qitishning dolzarb masalalari.....	504
<i>Qodirova B., Ibragimov N.</i>	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish masalalari	509
<i>Axmadjanova Moxiyat Sadriyevna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning elektron ta'lim resurslari va innovatsion dasturlar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish.....	513
<i>Sultansaidova Mushtariy Abzalxanovna</i>	
Jo'rg' Oruell asarlarida davr va shaxs fojiasi	516
<i>Xatamova Kumush Javxar qizi</i>	
“Tabiiy fanlar” fanini o'qitish texnologiyasini STEAM yondashuvi asosida tuzish metodikasi	519
<i>Imankulov Nurbek Tursunkul o'g'li, Ashirov Shamshidin Annazarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv faoliyatiga samarali ta'sir etuvchi irodaviy sifatlar	525
<i>Ma'rufjonova Rohila Lutfulla qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirishning mazmuni va metodikasi	528
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
Aqli zaiflik va autizm spektri buzilishining klinik-pedagogik farqlari	533
<i>Zakirova Fozilaxon Zafarjon qizi</i>	
STEAM yondashuvi asosida kreativ fikrlashni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari.....	538
<i>Erkinov Ozodbek Faxriddin o'g'li</i>	
Neologizmlar – badiiy matnda uslubiy vosita sifatida	540
<i>Ibragimova Shoira Normuminovna</i>	
Nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar ota-onalarini logopedik korreksion ishiga jalb etish	543
<i>Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Abdullayeva Gulzoda Abdurazzoq qizi</i>	
Rus tili darslarining samaradorligini oshirishda nutqiy kompetensiyani shakllantirishning ilmiy-metodik asoslari.....	546
<i>Jurayeva Nilufar Shovkat qizi</i>	
Autizm spektridagi bolalarda nutqni rivojlantirish uchun sensor integratsiya usullarining ta'sirini o'rganish.....	549
<i>Mo'minova Gulnora Qurvonali qizi</i>	
Yosh taekvondochilarni maxsus mashqlar yordamida kyorugi texnikasini rivojlantirish	552
<i>Sheraliyev Sarvarbek Soxibjon o'g'li</i>	
“Motivatsion yondashuv” hamda “kreativ fikrlash” tushunchalarining mazmun va mohiyati	556
<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning muloqot madaniyatini rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuvning o'rni	559
<i>Umarova Feruzabonu Bobir qizi</i>	

Ta'lim falsafasining ijtimoiy-madaniy evolyutsiyasi	562
Uzakova Zahroxon Muhammad Zarif qizi	
Fizika ta'limida ijodiy tafakkurni shakllantirishning innovatsion modeli: muammoli ta'lim va interfaol metodlar asosida kompetensiyaviy yondashuv	565
Yusupov Kodirjan Batirovich	
Игровые проекты как средство обучения предложениям английского языка.....	569
Нуратдинова Наргиза Бахтияровна	
Формирование межкультурной коммуникативной компетенции через изучение речевого этикета в цифровой среде (мессенджеры и социальные сети)	572
Юсупова Сохила Сайфиевна	

KOGNITIV YUK NAZARIYASI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QUV JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH

G'ulomova Moxinur Inomjon qizi

Namangan davlat universiteti 2-kurs doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqola Kognitiv yuk nazariyasi (Cognitive Load Theory) asosida O'zbekiston Respublikasi boshlang'ich sinflarida ingliz tili o'quv jarayonini optimallashtirish masalalariga bag'ishlangan. Tadqiqotda 6–10 yoshdagi o'quvchilarning ishchi xotirasi cheklanganligi hamda ingliz tilini o'qitish jarayonida yuzaga keladigan yuqori ichki yuk sharoitida tashqi yukni (extraneous load) minimallashtirish orqali o'rganish samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Tajriba Namangan shahri 6-maktabining real ta'lim sharoitida o'tkazilgan: 4A sinfi (tajriba guruhi, 18 nafar o'quvchi) Kognitiv yuk nazariyasi asosida optimallashtirilgan metodlar bilan, 4B sinfi (nazorat guruhi, 20 nafar o'quvchi) esa an'anaviy metodlar asosida o'qitildi. Yakuniy test natijalari tajriba guruhida o'rtacha ko'rsatkich 84% ni, nazorat guruhida esa 62,5% ni tashkil etganini ko'rsatdi (farq – 21,5%).

Shuningdek, so'z boyligi, gap tuzish va og'zaki nutq ko'nikmalarida 23–36% gacha o'sish kuzatildi. Tadqiqot natijalari kognitiv yuk nazariyasining boshlang'ich ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirishda samarali pedagogik yondashuvlardan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: kognitiv yuk nazariyasi, boshlang'ich sinf, ingliz tili o'qitish, ishchi xotira, tashqi yukni kamaytirish, pedagogik optimallashtirish.

Abstract: This article examines the optimization of English language teaching in primary schools of the Republic of Uzbekistan based on Cognitive Load Theory (CLT). The study analyzes how learning effectiveness can be improved by minimizing extraneous cognitive load under conditions of limited working memory capacity among students aged 6–10 and the relatively high intrinsic load associated with learning a foreign language.

The experiment was conducted in the real educational environment of School No. 6 in Namangan. Class 4A (experimental group, 18 students) was taught using CLT-based optimized instructional strategies, while Class 4B (control group, 20 students) followed traditional teaching methods.

The results of the final assessment demonstrated that the average score in the experimental group reached 84%, compared to 62.5% in the control group, showing a difference of 21.5%. Improvements of 23–36% were observed in vocabulary acquisition, sentence construction, and speaking skills.

The findings confirm that Cognitive Load Theory represents an effective pedagogical approach for improving the effectiveness of English language instruction in primary education.

Key words: cognitive load theory, primary education, English language teaching, working memory, reducing extraneous load, pedagogical optimization.

Аннотация: Данная статья посвящена вопросам оптимизации процесса обучения английскому языку в начальных классах Республики Узбекистан на основе теории когнитивной нагрузки (Cognitive Load Theory). В исследовании анализируются возможности повышения эффективности обучения за счёт минимизации внешней когнитивной нагрузки (extraneous load) в условиях ограниченных ресурсов рабочей памяти учащихся в возрасте 6–10 лет и высокой внутренней сложности изучения иностранного языка.

Эксперимент был проведён в реальных условиях школы №6 города Намангана: в 4А классе (экспериментальная группа, 18 учеников) обучение проводилось с применением методов, оптимизированных на основе теории когнитивной нагрузки, тогда как в 4В классе (контрольная группа, 20 учеников) использовались традиционные методы обучения.

Результаты итогового тестирования показали, что средний показатель успеваемости в экспериментальной группе составил 84%, тогда как в контрольной группе – 62,5% (разница – 21,5%). Кроме того, отмечено улучшение словарного запаса, навыков построения предложений и устной речи на 23–36%.

Полученные результаты подтверждают, что теория когнитивной нагрузки является эффективным педагогическим инструментом повышения качества обучения английскому языку в системе начального образования.

Ключевые слова: теория когнитивной нагрузки, начальная школа, обучение английскому языку, рабочая память, снижение внешней нагрузки, педагогическая оптимизация.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida Respublikamizda xorijiy tillar, xususan ingliz tili o'qitish boshlang'ich sinflardan boshlab majburiy fan sifatida kiritilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda PQ-1875-sonli "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq, 2013/2014-o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'lim maktablarida chet tillar, asosan ingliz tili, 1-sinfдан majburiy ravishda o'qitila boshlandi ^[1].

Kelajak avlodning globallashuv jarayonida erta yoshdan ingliz tilini bilishi jahon ilm-fani yutuqlari va axborot resurslaridan keng foydalanish imkoniyatini yaratadi. Biroq 6–10 yoshdagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlari – ishchi xotiraning cheklangan hajmi (bir vaqtda 4–7 ta elementni ushlab turish), diqqatni uzoq muddat davomida jamlab turishning qiyinligi hamda yangi til ko'nikmalarini (talaffuz, so'z boyligi, oddiy grammatika, tinglash va gapirish) bir vaqtda o'zlashtirish zarurati – o'quv jarayonida yuqori kognitiv yuk hosil qiladi ^[7].

Bu holat o'quvchilarning motivatsiyasini pasaytirishi, xotirada saqlash samaradorligini kamaytirishi hamda til o'rganish jarayonini sekinlashtirishi mumkin. Mazkur muammoni hal etishda kognitiv yuk nazariyasi (Cognitive Load Theory) asosida o'quv jarayonini optimallashtirish muhim ahamiyat kasb etadi ^[2]. Nazariya tamoyillari asosida O'zbekiston maktablarida ingliz tili darslarini samarali tashkil etishning nazariy va amaliy yo'llarini tadqiq qilish hamda ularni amaliyotga joriy etish zarurati mavjud.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tahliliy metoddan foydalanildi. O'zbek, rus va xorijiy dissertatsiyalar hamda ilmiy-pedagogik qo'llanmalar tahlil qilindi.

John Sweller – avstraliyalik psixolog va ta'lim nazariyotchisi bo'lib, u 1980-yillarning oxirida Kognitiv yuk nazariyasini (Cognitive Load Theory, CLT) ishlab chiqdi ^[2]. Bu nazariya inson miyasining kognitiv arxitekturasini (xotira tuzilishi) asosida ta'lim jarayonini optimallashtirishga qaratilgan. Nazariya Mayerning multimedia o'rganish nazariyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ko'pincha ular birgalikda qo'llaniladi, chunki Mayerning ishlarida Swellerning kognitiv yuk haqidagi g'oyalari asosiy o'rin tutadi ^[3].

Nazariya asosida inson miyasining ishchi xotirasi (working memory) cheklangan quvvatga ega ekanligi yotadi. U bir vaqtning o'zida faqat 4–7 ta elementni (chunk) qayta ishlashi mumkin (George Millerning "magical number seven" g'oyasiga asoslanib) ^[4]. Shu sababli ta'lim materiallari miyani ortiqcha yuklamasligi kerak, aks holda o'rganish jarayoni samarasiz bo'lishi mumkin.

Sweller kognitiv yukni uch turga ajratadi (keyinchalik Van Merriënboer va Paas bilan birgalikda takomillashtirilgan) ^[9].

Ichki yuk (Intrinsic Cognitive Load) – materialning murakkabligi va elementlar o'rtasidagi o'zaro bog'lanishdan kelib chiqadi. Bu yukni to'liq o'zgartirib bo'lmaydi, faqat materialni soddalashtirish yoki bosqichma-bosqich o'rgatish orqali boshqarish mumkin. Masalan, yangi chet tilida murakkab grammatika qoidalarini o'rganish yuqori ichki yukni keltirib chiqaradi.

Tashqi yuk (Extraneous Cognitive Load) – ta'lim dizayni yoki noto'g'ri taqdimotdan kelib chiqadigan ortiqcha yukdir (masalan, keraksiz rasmlar, matn va rasmning bir-biridan ajratib joylashtirilishi yoki murakkab slaydlar). Bu yukni kamaytirish, hatto minimal darajaga tushirish mumkin. Masalan, slaydda rasm va uning

tavsifi bir-biridan uzoqda joylashgan bo'lsa, o'quvchi ko'zini tez-tez harakatlantirishiga to'g'ri keladi va natijada kognitiv yuk ortadi.

Foydali yuk (Germane Cognitive Load) – yangi bilimlarni sxemalar shaklida tashkil qilish va mavjud bilimlar bilan integratsiya qilish jarayonida yuzaga keladigan yukdir ^[5]. Bu yukni oshirish maqsadga muvofiq, chunki u o'rganishni chuqurlashtiradi. Masalan, yangi masalani hal qilishda sxemalardan foydalanish bunga misol bo'la oladi.

Umumiy formula quyidagicha ifodalanadi:

$$\text{Jami yuk} = \text{Ichki yuk} + \text{Tashqi yuk} + \text{Foydali yuk}$$

Ishchi xotira quvvati chegaralangan bo'lganligi sababli tashqi yukni kamaytirish va foydali yukni oshirish muhim hisoblanadi ^[6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston ta'lim tizimida ushbu nazariyani qo'llash jarayonida boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish samarali hisoblanadi. Jumladan, Super Simple Songs yoki Peppa Pig videolarini nutq bilan birgalikda qo'llash (Modality Principle), slaydlarda rasm va matnni yaqin joylashtirish (Spatial Contiguity), keraksiz animatsiyalarni olib tashlash (Coherence), shuningdek darslarni qisqa segmentlarga bo'lish (Segmenting) orqali o'quv jarayonini samarali tashkil etish mumkin ^[8]. 1-rasmga qarang

KOGNITIV YUKNI KAMAYTIRISH (CLT – Cognitive Load Theory asosida) Ishchi xotira cheklangan! O'rganishni osonlashtirish uchun sodda va samarali usullar

1. Ma'lumotni Kichik Bo'laklarga Ajratish (Segmentlash)

Ma'lumotni 5-7 daqiqalik qismlarga ajratish

Bosqichma-bosqich tushuntirish

Qisqa-topshiriqlardan foydalanish

Misol: Avval misol → So'ng qoida → Mashq

(Rasm: O'qituvchi doskada Aa Bb harflari, Step 1, Step 2, Step 3 bosqichlari bilan tushuntirmoqda)

→ Tashqi yuk kamayishi!

2. Ortiqcha Bezak va Chalg'ituvchi Elementlarni olib Tashlash

Minimalist slayd dizayni

Keraksiz effekt va animatsiyalarni olib tashlash

Slaydda 1 ta asosiy g'oya

Misol slayd:

Qaysi rasm qushga tegishli?

Bird → Cat → Ball (rasmlar: qush, mushuk, to'p)

→ Tashqi yuk kamayishi!

3. Rasm va Matnni Bir Joyda Berish

Rasm va matn yonma-yon bo'lsin

(Rasm: O'qituvchi qush va kapalak rasmini ko'rsatib, Wing va Body so'zlarini tushuntirmoqda)

→ Tashqi yuk kamayishi!

→ Split-Attention Effect; oldini olish!

4. Tayyor Namunalarni Berish (Worked Example)

Avval o'qituvchi yechib ko'rsatadi

Birgalikda yechim topiladi

Oxirida mustaqil mashq

→ Ichki yuk kamayadi!

→ Split-Attention Effect; oldini olish!

5. Oldindan Tayyorlash (Pre-teaching)

Yangi so'zlarni oldin o'rgatish

Qiyin tushunchalarni oddiy tushuntirish

Vizual lug'at ishlatish

6. Faol Ishtirok Orqali Foydali Yukni Oshirish

Juftlikda ishlash, guruhlarga bo'lish

Rolli o'yinlar, savol-javob

Amaliy topshiriqlar

→ Foydali yuk oshadi!

1-rasm: Kognitiv yukni kamaytirish asosida o'rganishni osonlashtirish

Kognitiv yukni kamaytirish nazariyasini sinab ko'rish maqsadida 4-sinf "Guess what, Student's book" dars ishlama tayyorlandi ^[10]. (1-jadvalga qarang)

1-jadval: 4-sinf "Guess what, Student's book" dars ishlanma

Dars mavzusi: Unit 2. What do animals need?				
Dars davomiyligi: 45 daqiqa.				
Maqsadlar: Yangi so'zlar va iboralarni o'rganish: food, water, home, air (hayvonlar uchun zarur narsalar). Kognitiv yuk nazariyasi (CLT) asosida tashqi yukni (extraneous load) kamaytirish orqali o'rganishni osonlashtirish. O'quvchilarning ishchi xotirasini tejab, foydali yukni (germane load) oshirish: sxema hosil qilish (hayvonlarning ehtiyojlari sxemasi). Gapirish va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish.				
Kerakli materiallar: Slaydlar (minimal dizayn), rasmlar, audio material, kartochkalar, interaktiv topshiriqlar.				
Dars rejasi (Procedure):				
Vaqt	Bosqich	Faoliyat	Maqsad	Tashkillashtirish
3-5 min	Tashkiliy qism (Warm-up / Greeting)	Salomlashish Davomatni aniqlash Psixologik muhit yaratish (Warm-up: "Clap if it's an animal!")	Suhbatni boshlash, oldingi bilimlarni faollashtirish	Whole class
10 min	Oldindan tayyorlash (Pre-teaching)	Yangi so'zlarni oldindan o'rgatish – flashcards yoki oddiy rasm bilan: Food (ovqat) – rasm: apple/banana Water (suv) – rasm: glass of water Home (uy) – rasm: nest/house Air (havo) – rasm: bird flying Savol-javob: "What do you need? Food? Water?" (O'quvchilar qo'l ko'tarib javob beradi).	Tashqi yuk kamayadi.	T-S → S-S
10 min	Yangi mavzuni tushuntirish	Segmentlash (1-strategiya): Materialni 5–7 daqiqalik kichik bloklarga bo'lish. Birinchi blok: "What do animals need?" – slaydda bitta asosiy g'oya: "Animals need food, water, home, air." Rasm va matn bir joyda (3-strategiya, Spatial Contiguity): Har bir so'z yonida katta rasm (masalan, cat eating → food; bird in nest → home). Chalg'ituvchi elementlarni olib tashlash (2-strategiya): Slaydda faqat 1 ta g'oya, keraksiz animatsiya yo'q. Worked Example (4-strategiya): Tayyor namuna berish – o'qituvchi misolni "yechib" ko'rsatadi. Misol slayd: "This is a bird. It needs: food (worms), water, home (nest), air (to fly)." O'qituvchi bosqichma-bosqich tushuntiradi: "First food... then water..." Birgalikda: "What does a cat need?" – sinf birga javob beradi. Modality effekti: Slaydda matn kam, o'qituvchi ovoz bilan tushuntiradi + qisqa video (Super Simple Songs yoki Peppa Pig'dan hayvonlar haqida 30–40 soniyalik qism, agar imkon bo'lsa).	Ma'lumot kichik bosqichlarga ajratiladi.	Whole class + individual
15 min	Mustahkamlash	Tezkor savollar: What is this? Is it a ball? Rasm va matn yonma-yon beriladi (Spatial contiguity).	Kognitiv yukni kamayganini tekshirish.	Whole class + volunteers
5 min	Baholash	Retrieval practice: "What do animals need?" – sinf bir ovozdan javob beradi. Uy vazifasi: "Draw your favourite animal and write 4 things it needs." (oddiy, kognitiv yuk past). Refleksiya: "Today we learned... I liked..." (qisqa gaplar).	O'quvchilarni rag'batlantirish	Whole class

Ushbu dars ishlanma asosida kognitiv yukni kamaytirish tajribasi uchun dars jarayoni o'tkazildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba Namangan shahri 6-maktabda o'tkazildi. Unda 4-A sinf tajriba guruhi va 4-B sinf nazorat guruhi qatnashdi.

Tajriba guruhi (4A): 18 nafar o'quvchi – dars CLT asosida optimallashtirilgan usullar (segmentlash, worked example, pre-teaching, rasm va matnni bir joyda joylashtirish, faol ishtirok hamda chalg'ituvchilarni minimallashtirish) yordamida o'tkazildi.

Nazorat guruhi (4B): 20 nafar o'quvchi – dars an'anaviy usulda (maktab darsligi va standart metodlar asosida) o'tkazildi.

Dars mavzusi: Guess What! 2-unit "What do animals need?" (Hayvonlar ehtiyojlari)

Baholash jarayonida dars oxirida har ikki guruh uchun bir xil test (multiple choice + gap tuzish + savol-javob) o'tkazildi. Maksimal ball 20 (yoki 100%) etib belgilandi. Test natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan (2-jadvalga qarang).

2-jadval: Test natijalari va tahlili

Ko'rsatkichlar	Tajriba guruh (4A, n=18)	Nazorat guruh (4B, n=20)	Farqi (%)	Tahlil
O'rtacha ball	16.8(84%)	12.5(62.5%)	+21.5%	Tajriba guruh o'rtacha ball 34%dan yuqori
Maksimal ball	7 nafar(38.9%)	2 nafar(10%)	+28.9%	Yuqori natija ko'rsatganlar soni 5 baravar kam
So'z boyligi va gap tuzish bo'yicha to'g'ri javoblar foizi	88%	65%	+23%	CLT usullari so'z va iboralarni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.
Faol ishtirok va gapirish (o'qituvchi bahosi, 10ballik)	8.7	6.4	+36%	Faol ishtirok orqali motivatsiya va ishonch oshdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kognitiv yuk nazariyasi asosida optimallashtirilgan dars (tajriba guruhida) o'quvchilarning ingliz tili mavzusini o'zlashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. O'rtacha ball farqi 21,5% ni tashkil etdi, bu esa tashqi yukni kamaytirish (minimalist slaydlar, worked example, pre-teaching va rasm hamda matnni bir joyda berish) orqali ishchi xotira foydali yuk (germane load) uchun bo'shatilganligini tasdiqlaydi.

Nazorat guruhida an'anaviy usul (ko'p matnli slaydlar va chalg'ituvchi elementlar) tufayli o'quvchilarning 30% past ball oldi, tajriba guruhida esa bu ko'rsatkich 5,6% ga tushdi.

Faol ishtirok (jufflik va guruhli o'yinlar) orqali gapirish ko'nikmasi 36% ga yaxshilandi, bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va mavzuni chuqurroq tushunishga xizmat qildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, kognitiv yuk nazariyasi O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishning samarali usuli sifatida o'zini oqlaydi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning motivatsiyasini oshirib, charchoqni kamaytiradi va chuqur tushunishni ta'minlaydi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, o'qituvchilarga CLT tamoyillarini dars rejalashtirishda qo'llash, multimedia materiallarini minimalist dizayn asosida tayyorlash hamda faol ishtirokga asoslangan metodlarni kengaytirish tavsiya etiladi.

Kelgusida kattaroq namuna va uzoq muddatli kuzatuvlar orqali ushbu natijalarni yanada mustahkamlash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. PQ-1875-son. 2012-yil 10-dekabr.
- Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: Effects on learning. Cognitive Science, 12(2), 257-285.
- Mayer, R. E. (2020). Multimedia Learning (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Miller, G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. Psychological Review, 63(2), 81-97.
- Paas, F., & van Merriënboer, J. J. G. (2020). Cognitive Load Theory: Methods to Manage Working Memory Load in the Learning of Complex Tasks. Current Directions in Psychological Science, 29(4), 394-398.
- Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). Cognitive Load Theory. Springer Science & Business Media.
- Jalolov, J. J. (2012). Chet til o'qitish metodikasi: Chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. Toshkent: O'qituvchi.
- Reed, Reed, S. K. (2006). Cognitive architectures for multimedia learning. Educational Psychologist, 41(2), 87-98.
- Kalyuga, S. (2011). Cognitive Load Theory: How Many Types of Load? Educational Psychology Review, 23, 1-19.
- Puchta, H., Gerngross, G., & Lewis-Jones, P. (2022). Guess What! Student's Book 4. Cambridge University Press.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.